

CONTINUITATEA – CONDIȚIE INERENTĂ A EDUCAȚIEI COPILOR DE 6-9 ANI

Valentina PASCARI, dr. în ped., conf. univ.

Centrul de Formare Profesională Continuă

Universitatea de Stat din Tiraspol

Summary. Informațiile abordate în articolul „Continuitatea – condiție inerentă a educației copiilor de 6-9 ani” prezintă o întemeiere teoretică a conceptului de continuitate, fiind bazată pe dovezi științifice în domeniu. Esența conținutului este dată de noțiunea „continuitate” ca un proces complex, care presupune existența unor disponibilități specifice pentru educația copiilor de 6-9 ani. Se evidențiază ideea că fenomenul continuității este un proces de dezvoltare evolutivă a individului la fiecare treaptă a sistemului de învățământ continuu, ca urmare, crearea unui sistem de condiții, care ar favoriza trecerea lejeră a copiilor de la grădiniță la școală. Așadar, în fața școlii se ridică o problemă majoră, care nu trebuie să rămână în fundal, ci, alimentată teoretic și metodologic, să constituie piatra de încercare a calității educației copiilor de 6-9 ani din perspectiva continuității.

Cuvinte-cheie: continuitate, proces complex, legătură, dezvoltare, evolutiv, relaționare, etape de învățare și dezvoltare, educație.

Summary. The information addressed in the article "Continuity - an inherent condition of the education of children aged 6-9" presents a theoretical basis for the concept of continuity, being based on scientific evidence in the field. The essence of the content is given by the notion of “continuity” as a complex process, which presupposes the existence of specific availabilities for the education of children aged 6-9. The idea that the phenomenon of continuity is a process of evolutionary development of the individual at each stage of the continuous education system is highlighted, as a result, the creation of a system of conditions, which would favor the easy transition of children from kindergarten to school. Therefore, in front of the school there is a major problem, which should not remain in the background, but, fed theoretically and methodologically, to be the cornerstone of the quality of education of children aged 6-9 from the perspective of continuity.

Keywords: continuity, complex process, , connection, development, evolutionary, relationship, stages of learning and development, education.

Unul din factorii esențiali, ce asigură dinamismul social, stabilitatea psihică și potențialul creativ al copilului, îl reprezintă procesul de învățământ integral. Lipsa continuității la una sau la altă secvență a procesului de învățământ creează impedimente, greu de depășit, în calea succesului în învățare, de la o treaptă la alta.

Abordarea conceptului de continuitate în știința pedagogică relevă o gamă bogată de semnificații. Astfel, la ora actuală, nu există o părere unanim acceptabilă asupra definirii și interpretării esenței pedagogice a continuității.

Conform afirmațiilor specialiștilor în domeniul pedagogic, noțiunea de continuitate a avut și continuă să aibă o evoluție specială și un impact deosebit asupra sistemului de învățământ, începând cu preșcolăritatea și până la școala superioară, asupra formării

personalității, asupra activităților umane din postmodernitate (I. A. Comenius, B.Bloom, L.Hainaut, C.Cucoș, I.Bontaș, A.Nicolau, В.А. Слостенин, Т. Callo, VI. Guțu etc.).

Problematica continuității ca principiu pentru prima dată a fost argumentată teoretic de către pedagogul ceh I. A. Comenius în lucrarea „Marea didactică”. În acest sens, autorul propune un principiu pedagogic fundamental: educația să se facă ținându-se seama de treptele de dezvoltare ale individului, de particularitățile sale de vârstă. Din această perspectivă, I. A. Comenius constată că natura se află într-o mișcare continuă înainte, nu se oprește niciodată, nu se apucă din nou, abandonând ceea ce a început, dimpotrivă, continuă ceea ce a început. Ca urmare, activitățile trebuie să fie structurate în așa fel încât *conținuturile ulterioare să se bazeze pe cele anterioare*, dar cele precedente să se fixeze prin ulterioare. În același context, el examinează continuitatea de pe pozițiile didacticii, ca pe o necesitate a procesului de învățare [3]. Prin urmare, I.A Comenius, pentru prima dată, a încercat să identifice continuitatea *ca pe o categorie pedagogică universală*, care are impact asupra tuturor problemelor pedagogice.

În aceeași problematică se înscrie și conceptul lui J.J.Rousseau, care îndeamnă la cunoașterea naturii copilului pentru a înțelege și a respecta particularitățile vârstei copiilor, menționând totodată că copilăria este o perioadă de vârstă care se deosebește de adult nu numai cantitativ, ci și calitativ. Copilul nu este un adult în miniatură, ci o ființă cu particularități specifice, cu cerințe și năzuințe proprii [Apud, 8]. *Acest fapt îndreptățește afirmația noastră că funcționalitatea integralității și continuității presupune conturarea și valorificarea optimală a posibilităților de vârstă ale copiilor de 6-9 ani.*

Printr-o analiză a ideilor cercetătorilor, identificăm continuitatea încadrată în contextul categoriei de *principiu*, care asigură *coerența și reciprocitatea între toate treptele de învățământ*, începând cu preșcolară și până la cea superioară. Deși unii autori nu operează cu conceptul „principiu”, de fapt, dezvăluie esența principiului continuității ca principiu de învățare și educație a tinerei generații. Astfel, К. Золотарь subliniază că „continuitatea presupune *corelarea și legătura între toate treptele de lucru instructiv-educativ*, care contribuie la eficientizarea calității acestui proces [11, p. 114]. În aceeași optică, studiul realizat de А. Люблинская se întemeiază pe principiul direcționării și integrării personalității [12, p. 34], care, în opinia noastră, constituie *reperul de bază în asigurarea continuității între treapta educației preșcolare și învățământul primar*. Prin urmare, este importantă conturarea conținuturilor activității copiilor din instituția preșcolară și clasa I, respectându-se succesiunea între acestea și căile de stabilire a continuității.

Alți autori consideră continuitatea ca *principiu pedagogic general*. Din această perspectivă, fenomenul continuității, raportat la învățare, necesită asigurarea legăturilor neîntrerupte dintre diferite laturi, părți, etape și trepte ale învățământului, dar și în interiorul acestora; extinderea și aprofundarea cunoștințelor dobândite în etapele anterioare de învățare: ordonarea unor idei și concepte într-un sistem riguros de

cunoștințe, abilități și deprinderi de factură „*spiraloidă*” în vederea desfășurării întreg procesului de învățare, a formelor și metodelor de lucru, luând în calcul modificările calitative care se produc în personalitatea copilului [113, p. 10]. În același timp, continuitatea dintre instituțiile de învățământ reprezintă principiul ce consolidează sistemul de învățământ. În acest sens, autorul observă *caracterul universal* al acestui principiu din perspectiva respectării legităților procesului educațional, realizării logicii lui, de rezolvare a contradicțiilor [10, p. 50].

După cum vedem, în pedagogie mulți cercetători interpretează continuitatea sau ca principiu metodologic, sau ca principiu pedagogic general de organizare a procesului educațional la diverse etape ale sistemului de învățământ. Prin urmare, abordarea continuității ca principiu metodologic și ca principiu pedagogic general are o mare importanță pentru înțelegerea esenței teoretice a continuității în procesul educațional, începând cu treptele inferioare de învățământ (preșcolaritate și învățământ primar) și până la cele superioare. Pe baza acestei abordări, putem să identificăm un set de *acțiuni privind dezvoltarea relațiilor de continuitate în educația copiilor la etapa incipientă*.

O învățare durabilă și eficientă este realizată într-o ordine logic-sistemică și se desfășoară într-o manieră continuă, fără salturi și întreruperi. Unitățile și elementele de învățământ se află dispuse într-o organizare ierarhică, astfel încât fiecare element de conținut urmează după altele și este urmat de altele. Acest fapt a determinat abordarea continuității ca *principiu didactic*. În acest context, unii autori abordează *principiul învățării sistematice și continue* (I.Bontaș, A.Nicolau, T Cozma, I.Neacșu, Б. Есипов, Т. Ильина, П.Пидкасистый, В. Андреев etc.). Din această perspectivă, fiecare element nou al cunoașterii devine o proprietate a copilului, atunci când acesta se bazează pe ceea ce este deja cunoscut, atunci când el se încorporează ușor în ceea ce este deja însușit. În același timp, această *legătură între nou și vechi* ar trebui să fie pusă în mișcare de la vechi la nou, precum și din nou la vechi. Noul va deveni o proprietate a conștiinței noastre numai în cazul în care acesta este organic inclus în sistemul de cunoștințe și abilități, când învățătorul ține cont de acesta, știe în ce doze să integreze materialul nou, astfel încât acesta să se înscrie pe deplin în conștiința copilului, și care ar putea servi drept instrument de lucru în continuare în vederea achiziționării de noi elemente ale cunoștințelor.

Principiul învățării sistematice și continue, în opinia cercetătorilor A.Nicolau și T.Cozma, se manifestă în arealul educațional în contextul a două niveluri și prezintă două aspecte pentru fiecare dintre acestea [5, p. 51]:

1. *la nivelul sistemului de învățământ*, unde prin politica educațională se poate construi și organiza un sistem coerent și deschis, prin elaborarea unor documente educaționale care să stipuleze în mod explicit coordonări sistematice și continuitate firească între diferitele cicluri de învățământ.

2. *la nivelul procesului de învățământ*, cele două aspecte ale acestui principiu reclamă o învățare realizată într-o manieră sistemică și continuă.

- *aspectul sistemic* presupune o ordonare a informațiilor conform unei logici a actului de învățare, a disciplinei respective și a didacticii. Fiecare element al materialului studiat va fi legat în mod logic de alte elemente, cele prezente bazându-se pe cele anterioare.
- *aspectul continuu* presupune realizarea fluentă, logică, eșalonată, permanentă, consecventă și fără salturi a procesului educativ.

Deci, învățarea sistemică reprezintă o condiție a continuității în însușirea cunoștințelor, de la un an la altul, de la o treaptă la alta.

Sistematizarea ofertei informaționale presupune integrarea în contexte logice/psihologice/ pedagogice (a informației). *Ordonarea* informației trebuie să respecte logica disciplinei de învățământ/științei particulare în formarea liniară, concentrică, genetică dar și logica învățării [6, p. 145]. La fel și I. Bontaș consideră continuitatea ca o orientare spre *sistematizarea cunoștințelor*. Succesiunea și continuitatea, în viziunea autorului, se află în corelație cu logica expunerii materiei, adică decurge în mod firesc una din alta, se completează pe un plan superior una pe alta [1, p. 106]. În același context, este recomandabilă evitarea secvențierilor, care ar asigura o anumită structuralitate și integrativitate a cunoștințelor destul de eterogene sub aspectul conținutului [Apud, 2]. Astfel, continuitatea presupune o trecere firească, relativ ritmică, printr-o succesiune logică a informației.

Alt concept cu valoare de *principiu* este și *interdisciplinaritatea în contextul procesului continuu* al activității de învățare. Relațiile interdisciplinare, consideră G. Gusdorf, sunt niște coincidențe de scop și conținut ce se stabilesc în mod obiectiv între disciplinele de învățământ. Organizarea interdisciplinară a conținuturilor se delimitează după criteriul naturii transferurilor operate între discipline. De aici și câteva *valențe formative* ale interdisciplinarității realizate în procesul de învățare prin prisma continuității: reactualizarea cunoștințelor; asocierea achizițiilor dobândite la alte discipline; explorarea, utilizarea achizițiilor de la o activitate practică la altă activitate – cognitivă [4, p. 243]. Esența acestui principiu se exprimă prin cerința ca toate conținuturile transmise copilului să fie astfel organizate și proiectate încât să reprezinte o continuare logică a celor însușite anterior, în care să se integreze sistemic, asigurând o înaintare progresivă în învățare.

Din perspectivă psihologică, *sistematizarea* și continuitatea se bazează pe principiul transferului (specific și nespecific), pe realizarea unor conexiuni intra- și interdisciplinare [7, p. 356]. Cerințele acestui principiu vizează deopotrivă activitatea cadrului didactic, precum și pe cea a copilului. Deci, sistematizarea, pe de o parte, exprimă cerința ca întreg conținutul proiectat și transmis copilului/elevului să fie organizat într-un sistem și să asigure condițiile adecvate pentru integrarea acestuia în ansamblul achizițiilor anterioare, pe de altă parte, *continuitatea* constituie o consecință firească a condițiilor sistematizării, evidențiind articularea logică a conținuturilor asimilate în diferite momente temporale.

Această cerință este asigurată atât prin *documentele școlare* (planul cadru, programele școlare, manualele școlare), cât și prin activitatea didactică propriu-zisă. Astfel, în planul-cadru putem identifica respectarea acestui principiu la nivelul ciclurilor curriculare (obiectivele de formare pe fiecare ciclu: preșcolar-primar) și succesiunea disciplinelor de învățământ în cadrul ariilor curriculare. La nivelul programei, sistematizarea și continuitatea se realizează prin organizarea liniară, concentrică și în spirală a conținuturilor instruirii, reflectând însăși logica de construire a disciplinei respective. La nivelul manualului școlar – prin gruparea tematică a lecțiilor și articularea lecțiilor [Ibidem, p. 361]. Deci, respectarea acestui principiu are efecte formative la nivelul personalității, prin formarea deprinderilor de activitate sistematică, a spiritului și rigoare în gândire și acțiune, care îi permite copilului să se adapteze fără dificultăți la școală.

O viziune identică întâlnim și la B. Андреев, care readuce în prim plan continuitatea, evidențiind principiile generalizatoare, printre care numește și *principiul sistemic*, care se realizează printr-o serie de principii pedagogice: integrității, relațiilor interdisciplinare și intradisciplinare, iar principiul dezvoltării, potrivit autorului, se realizează cu ajutorul principiului pedagogic al continuității și perspectivei [9, p. 53]. Astfel, autorul subliniază importanța principiului continuității în procesul educațional.

În unele cercetări se demonstrează necesitatea promovării principiului continuității între treapta educației preșcolare și a învățământului primar în trei direcții: (a) realizarea *curriculumului*; (b) identificarea specificului *relaționării adulților cu copiii*, prin crearea comunității copii-adulți; (c) *organizarea procesului pedagogic* la aceste trepte de învățământ (preșcolar și învățământ primar) [14, p. 10].

Din cele expuse mai sus, este evident faptul că cercetătorii abordează continuitatea din perspectiva diferitor semnificații: ca parte a principiului sistematic și continuu; ca o condiție didactică; ca un mijloc sau o cale; ca sistem; ca metodă etc. Totodată, trebuie remarcat faptul că majoritatea cercetătorilor evidențiază aspectul conținutal – informațional al continuității în învățare. Prin urmare, aceste abordări ale continuității în învățare conturează esența, subliniază universalitatea și polifuncționalitatea ei.

În tentativa de a sintetiza ideile ce esențializează continuitatea, putem pune în acord următoarele *concluzii*:

1. Din abordările teoretice, se desprinde ideea continuității ca un proces complex, și anume: legătură, sistem, principiu, proces, legitate, cerințe, condiții, factori, funcții.
2. Continuitatea este un proces de dezvoltare evolutivă a individului la fiecare treaptă a sistemului de învățământ continuu, se bazează pe relaționarea dintre etapele de învățare și dezvoltare a copilului, care se realizează în baza și evidența formațiunilor noi ale etapei precedente, și, ca urmare, crearea unui sistem de condiții, care ar favoriza trecerea lejeră a copiilor de la o treaptă a procesului de învățare la alta și dezvoltarea (de la grădiniță la școală).

3. Continuitatea, fiind unul din principiile de bază de organizare a procesului de învățământ, se caracterizează prin aceea că fiecare treaptă de învățământ care precede finalizează cu pregătirea copilului pentru nivelul treptei corespunzătoare, de asemenea este orientată spre conținutul și tehnologiile de bază, tipice treptei următoare. De aici și importanța continuității în realizarea educației copiilor de 6-9 ani, identificarea punctelor comune și asemănările fundamentale ale acestor două trepte de învățământ.

Bibliografie

1. Bontaș I. Pedagogie. București: ALL Educational, 1996. 315 p.
2. Cucuș C. Pedagogie. Iași: Editura Polirom, 1996. p. 92.
3. Comenius J. A. Didactica magna. trad. I. Antohi. București: E. D. P., 1970.
4. Gusdorf G. Trecutul, prezentul și viitorul cercetării interdisciplinare. Raport UNESCO: Interdisciplinaritatea și științele umane. București: Editura Politică, 1986. 325 p. 241-243.
5. Nicolau A., Cozma T. Psihopedagogie. Iași: Spiru Haret, 1994. p. 51.
6. Neacșu I. Instruire și învățare: Teorii. Modele. Strategii. București: Editura Științifică, 1990. p. 145.
7. Nicola I. Tratat de pedagogie. București: EDP, 1996. p. 356.
8. Stanciu I.Gh. O istorie a pedagogiei universale și românești. B.: EDP, 1997.
9. Андреев В. И. Педагогика высшей школы. Инновационный курс: учеб. пособие. Казань, 2008. 500 с.
10. Годник С. М. Процесс преемственности высшей и средней школы. Воронеж: Изд-во Воронеж. ун-та, 1981. 208 с.
11. Золотарь К. И. Преемственность в обучении. Сов. Педагогика, 1986. nr. 9, с. 114–129.
12. Люблинская А. А. Еще раз о преемственности в работе детского сада и школы. Дошкольное воспитание, Москва, 1982. nr. 8, с. 32-34.
13. Мороз А. Г. Пути обеспечения преемственности в самостоятельной работе учащихся средней общеобразовательной школы и студентов вуза. автореф. дис. канд. пед. наук. Киев, 1972. 24 с.
14. Миронова О. П. Преемственность как процесс воспитания и обучения ребенка. Управление ДОУ. nr. 2. 2003. с.8–13.